

Historische Kring Eemnes

september 2001 jaargang 23, nr. 3

Verschijnt viermaal per jaar

Bestuur

Voorzitter	mw. L. v. Eijle	Geuzenweg 284, Hilversum
Vice-voorzitter	H. v. Hees	Kerkstraat 15
Secretaris	R.v.d. Schaaf	Hasselaarlaan 46
Penningmeester	J. J. Smids	Graanoogst 3

Leden

R. Ruizendaal	Laarderweg 31
mw. M. v.d. Schaal	Watersnip 14
J. v. Wijk	Raadhuislaan 39
J. Frantsen	Streefoordlaan 4

Contributie H.K.E. f 25,00 per jaar, exclusief porto-kosten f 10,00.
Girorekening nr. 2080362

Losse nummers kwartaalboekje f 10,00 exclusief f 2,50 porto-kosten.

Ledenadministratie, adreswijzigingen
en verkoop losse nummers:

B. van Wijk-Blom,
Raadhuislaan 39, tel. 5314689

Redactie
Typewerk en correctie
Opmaak

J. Smids, 5387572
M. Achthoven, B.van Wijk
H. v. Gelder, J. Smids

Het geheel of gedeeltelijk overnemen van artikelen is slechts toegestaan na toestemming van de redactie.

Doel van de vereniging is bevordering van de kennis van- en de belangstelling voor de geschiedenis in algemene zin en de geschiedenis van Eemnes, met aansluitend gebied, in het bijzonder.

HKE-137

Inhoud

Werkgroepen	139	Teruggevonden	158
Oudheidkamer	139	Het verhaal van Dirk Dot	161
In memoriam Chris Roothart	140	Schenkeningen	164
Hoofdwegen in en rond Eemnes		Tentoonstelling:	
door de eeuwen heen	141	Eemnesser volksverhalen	165
Herfstavond	156	Herinneringen	166
Reacties ivm Wakkerendijk 44	157	Aanbiedingen	168

Herfstavond

Vrijdag 9 november, aanvang 20.00 uur in het Hervormd Centrum.

Dia-lezing over **Klederdrachten in Eem- en Gooiland**, door Livia van Eijle. Na de pauze toont de showgroep van de Werkgroep Klederdrachten de kleding in levende lijve. De vorige presentatie van de Historische Kring Eemnes over klederdrachten is al ongeveer 10 jaar geleden. De werkgroep laat u graag meegenieten van het nieuws, dat hun onderzoek heeft opgeleverd en voor veel HKE-leden zal de presentatie nog geheel onbekend zijn. Elders in dit boekje vindt u meer informatie over de werkgroep.

Van de redactie

Kopij voor het volgende kwartaalboekje ontvangen wij graag voor 15 november 2001.

HKE-138

Handgeschreven of getypt naar M. Achthoven, Laarderweg 71; op diskette naar J. Smids, Graanoogst 3.

Werkgroepen

Monumenten	M. Beel	Plantsoen 9	5313290
Biblio/topografie	P.Kaarsgaren	Willemserf 78	5386676
Genealogie	H.v. Hees	Kerkstraat 15	5389849
Recent Verleden	A. den. Boer	Aartseveen 32	5389297
Klederdracht Eem-			
en Gooiland	J. Eggenkamp	Laarderweg 2	5387265
Tentoonstelling	M. v. d. Schaal	Watersnip14	5317093

Oudheidkamer

Oudheidkamer Eemnes
Raadhuislaan 2a
Telefoon 035 - 5382375

Geopend:
zaterdag van 14.00 - 16.00 uur
Toegang gratis

HKE-139

CHRIS ROTHART OVERLEDEN

1930-2001

CHRIS ROTHART – voor veel oudere Eemnessers nog een bekende – voor veel andere Eemnessers bekend geworden omdat hij onnavolgbare stukjes in het blad van de Historische Kring Eemnes geschreven heeft! Chris Roothart is op 9 augustus jl. in De Meern overleden.

Chris was een markant man. In zijn korte artikelen die hij voor ons blad schreef, kon hij als geen ander de periode 1930-1950 rond het Dikke Torentje in Eemnes-Binnen weer tot leven brengen. Vanaf begin 1995 tot nu heeft hij in elke aflevering van ons blad een bijdrage geplaatst. Volgens zijn zoon Jan had hij een passie voor ons blad. Ik meen dat hij ook een passie had voor het Eemnes van zijn jeugd. Daarnaast was Chris een uitstekend verteller. In ons eerste kwartaalblad van 1998 stond een interview met Chris. Daarin vertelde hij zijn le-

vensverhaal. Over het schrijven zij hij: 'Ik vind het erg leuk om te doen! Die figuren leven voor me. (...) Ik weet nog een hoop uitspraken van die mensen. Ik heb hier achter een grote tuin en als ik daar aan het werk ben, heb ik er soms nog schik van wat die mensen vroeger gezegd hebben'. Chris noteerde niet alleen uitspraken van de mensen uit zijn jeugd; hij wist ook de sfeer uit die periode heel treffend te tekenen. We zijn hem daar zeer dankbaar voor; hij heeft een heel bijzonder stukje geschiedschrijving van Eemnes nagelaten!

Namens de Historische Kring Eemnes wil ik zijn vrouw, zijn zoon en dochter en hun partners sterkte toewensen met het verwerken van het verlies van Chris, een bijzondere Eemnesser!

Henk van Hees

Hoofdwegen in en rond Eemnes door de eeuwen heen

In mijn voorbereiding voor een ander artikel stootte ik op oude wegen. Dit intrigeerde mij zo dat ik daarover nu apart heb geschreven. Het voorwerk heeft mij de omgeving intens doen beleven, vooral de Vuursche Berg waarop ik naar het zuiden uitkijk. Het verhaal zal vooral gaan over hoe de belangrijke doorgaande wegen tussen Amsterdam en Amersfoort langs Eemnes gingen in de laatste 500 jaar. Naar later bleek sluit dit verhaal aan op twee artikelen van P.W. de Lange in Tussen Vecht en Eem. [1] Het lezen wordt vergemakkelijkt met een kaart van 't Gooi binnen handbereik.

De zoektocht naar de Hessenweg als startpunt

Vervoer over land kan niet zonder wegen. Een weg ligt niet zomaar ergens. Hij leidt naar een doel, hij moet zo gemakkelijk mogelijk te begaan zijn. Hoe zat het vroeger hier in de omgeving? Mijn startpunt was *Eemnes, randgemeente van het Gooi* door Dr. W.Sleumer Tzn. [2]. Hij stelt vast: "Eemnes lag ver weg van de oude *hessenwegen* op de rand der zandgronden. Ook de gawegen gingen *langs* het ressort Eemnes. (...) De postweg van de 16de eeuw ging ook *langs* Eemnes." Dit confronteert ons onmiddellijk met de begrippen "*postweg*" en "*hessenweg*". Ir. B.G.M. Strootman schrijft over de laatste het volgende: "*Hessenwagens*, voortgetrokken door vijf of meer hengsten, brachten goederen uit Centraal-Europa of Italië door Duitsland naar Amsterdam, Zwolle of Antwerpen. Omdat de *hessenwagens* extreem grote afmetingen hadden, maakten deze gebruik van speciaal daarvoor aangewezen routes: de *hessenwegen* in Gelderland, Overijssel, Noord-Brabant en Utrecht." [3] Hessenwegen waren een fenomeen van de late middeleeuwen en daarna. Op kaarten van 't Gooi staat een pad achter paleis Soestdijk genoemd als *Hessenweg*. Het ligt in het verlengde van de *Koningsweg*, haaks op de *Biltseweg*. Waar vond deze weg zijn vervolg in 't Gooi? Hier begon de speurtocht.

Verkenning van het terrein

Bij mijn speurtocht naar het vervolg van de *hessenweg* heb ik diverse kaarten bekeken en ben ik op een aantal interessante zaken gestoten. Ik heb me op zeker moment gerealiseerd dat oude bos- of heidepaden een indicatie kunnen zijn van een oude weg, en dat de terreinomstandigheden een belangrijke rol spelen. Men ging niet graag door zandverstuivingen, noch over veenachtig terrein, laat staan door moeras. Men zocht de hoogten op, maar meed (steile) hellingen. Liever over de flank van een heuvel op dezelfde hoogte, dan over de top met een zware wagen. In mul zand of door modder was al moeilijk genoeg bij lang-

durig droog of vochtig weer. Anderzijds is het voor bijvoorbeeld ruiters en te voet gaande reizigers voordelig om naar een heuveltop te gaan om zich te oriënteren. Op kaarten met hoogteaanduidingen zien we dat er dicht bij Eemnes drie hoogten liggen. Zie de hoogteaanduidingen in Afb. 5, de overzichtskaart. Ik noem ze, voorzover niet officieel als zodanig bekend, voor het gemak: *de Baarnse Berg* (17 m, top bij de Baarnse watertoren), *de Vuursche Berg* (20,6 m top bij hoogste punt in *Hoge Vuursche Weg*, waar de brandtoren was), en *het Laarder Hoogt* waarop het *Sint Jans Kerkhof* ligt, maar waarvan de top (23,9 m) bij de Larense watertoren ligt. Het *Huizer Hoogt* is een vierde, maar die is in deze beschouwing niet van belang. Naast de hoogten zijn de laagten niet minder belangrijk. Dr. A.C.J. de Vrankrijker beschrijft in zijn artikel "*Gooise Grenzen*" [4] de situatie. Het Gooi was vanouds een door een laagte met moerassen geïsoleerd deel van de *Utrechtse Heuvelrug*, ter weerskanten omsloten door de Vecht en de Eem en de daarlangs gelegen venen. Hij schrijft verder: "Er waren twee verbindingen met de buitenwereld: langs de Zuiderzeedijk, indertijd (ca. 14de eeuw, JG) niet meer dan een zomerkade, de andere met het Sticht door de gleuf in de heuvelrug bij Hilversum langs. De laatste lijkt de ruimste en bruikbare, maar is het niet omdat in talloze kuilen en kommen water stond of zuigend veen gegroeid was. Het regenwater had namelijk in de loop der tijden zouten en oxiden opgelost (...) en in de ondergrond afgezet als een ondoordringbare oerbank. Het was een landschap geworden waar de reiziger nauwkeurig acht diende te geven op het looppad. Zwaar beladen wagens bleven bijna overal steken en waren op den duur op twee geleidelijk bruikbaar geworden routes aangewezen. Ons wordt verhaald van wagens met buit in de 14de eeuw, die wegzakten en gelost moesten worden." Nu zijn wagens met buit geen geregeld vervoer, maar het schetst wel de situatie.

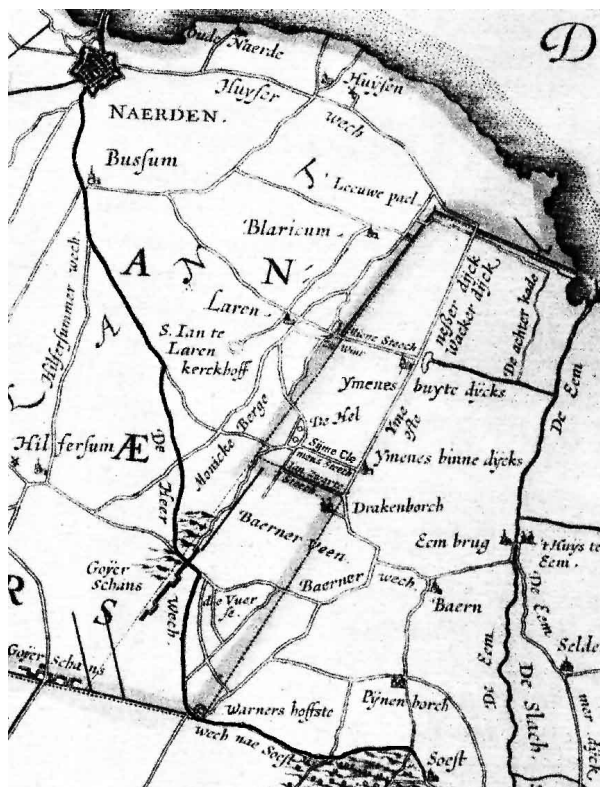
De Laperswech als strategische schakel

Die twee geleidelijk bruikbare routes door het veen moeten degenen zijn die tot begin 17de eeuw nog door de *Goijer schansen* gaan [6], die bij Hollandsche Rading en die bij de *Kivietsdell*. (Zie Afb. 1 en 5.) De laatste laat de *Laperswech* door, waarvan ook gerept wordt op een onduidelijke kaart uit ca. 1539 [5] met "*therde van Laperswech*" langs "*d' oude cruys*", de harde ondergrond van de *Lapersweg*, "*het harde*". De toegangen tot 't Gooi waren door de aanwezigheid van veen en moeras gemakkelijk te verdedigen. De *Goijersschans* bij *Kivietsdell* liet ook de *Heer Wech* [6] (1630) of *Here Wech* [7] (1639) door, die een stukje *Lapersweg* gebruikte. Hierover later meer. Hier stond ook "*t blockhuys aan Laperswech*" dat op de kaart uit ca. 1539 [5] te zien is in *De Menwech* (Baarnse kant) en *De wech nae Hilverssum* (Hilversumse kant). Jan Out schrijft hierover in zijn catalogus "*In de kaart gekeken*" [8] en het boeiende verhaal "*Wat vroegere landmeters ons nog vertellen*" [9].

Aan de Hilversumse zijde zal de *Laperswech* de route hebben vervolgd die later *Oude Amersfoortseweg* wordt genoemd, die noordelijker lag dan de huidige *Soestdijkerstraatweg*, om het *Kivietsdell* heen, en verderop zuidelijk langs de *Monnickenplas* of *Monnickenwater*, nu het veld op het terrein het latere klooster *Stad Gods*. (Zie Afb. 5.) Paden op 20ste eeuwse kaarten corresponderen nog met die van deze weg op kaarten uit de 17de en 18de eeuw. Aan de Baarnse zijde, juist over de grens, zal de *Laperswech* wat naar het zuiden afgeweken zijn t.o.v. de huidige vrij rechte *Hilversumseweg*. Tegenover het *Zouthuisje* ligt een naar het noordwesten uitstekende punt van de 5-meter hoogtelijn, waar op de kaart van Sepp uit 1773 [10] drie wegen bij elkaar komen. Deze plek heet *Wolfsdreuvik* en wordt reeds genoemd op de kaart uit 1539 [5] en er zou toen een kruis hebben gestaan (*d'oude cruys*, [8]). De *Laperswech* zal dezelfde zijn als die Sepp *Here Weg* noemt (nr. 2 op Afb. 2 en 5). Verderop richting Baarn blijkt er bij beschouwing van de hoogtelijnen ook een plek te bestaan waar de 5-meterlijnen van de *Vuursche Berg* en die van de *Baarnse Berg* maar een paar honderd meter uit elkaar liggen. Dit kan dus ook een strategisch punt zijn geweest, waardoor het niet verwonderlijk lijkt dat daar gevochten is in 1348. Hier lag het *Lapaersveld* (niet te verwarren met het *Lapersveld* in Hilversum), waarnaar de *Lapersweg* leidt en verwijst. [11] Op dit veld, een "*gruen velt*" in het *Wilde Bosch* [12], bij het huidige restaurant de *Roskam* hebben in 1348 de Eemnessers slag gevoerd met de bisschop van Utrecht, Jan van Arkel. Naar dit veld is uiteindelijk het "*kasteel*" *Goeneveld* vernoemd. Aan de overzijde van de laagte begint de *Baerner wech*, die men kan zien op de kaart van Blaeu (1630) [6]. Deze weg zal ongeveer gelopen hebben langs één van de huidige paden in het *Roosterbos* die noordoostelijk vanaf de hoek *Zevenlinden Weg* naar Baarn gaan en een vervolg moet hebben gehad in de *Oude Utrechtseweg* te Baarn. Dit komt ongeveer overeen met de loop van de weg op de kaart van Blaeu. Op dit punt kruisen diverse paden en wegen. Hier kruist ook het kronkelige pad (*Domlaan*) langs het huis *Drakenbosch*, dat in 1630 ongeveer de oude weg via de Lage Vuursche naar Utrecht moet zijn geweest, oostelijk van de *Zevenlinden Weg*.

De Heer Wech

We hebben reeds *De Heer Wech* genoemd. Op de kaart van Blaeu en op de kaart van Aertsz (1639) [7] van de *Graafschap Holland* loopt *De Heer Wech* (Afb. 1 en 5, nr. 1), resp. *De Here Wech*, langs een punt zuidwestelijk van "*S. Ian te Laren kerkhoff*" naar "*Warners hoffste*" bij Lage Vuursche, waarna hij overgaat in de "*Wech nae Soest*". Het is op zich interessant om bij "*Warners Hoffste*" stil te staan. Het huidige *Drakenstein* zou op de plaats van deze hofstede staan. Deze hofstede zou gelegen hebben bij het punt waar de oude grens tussen Holland en Utrecht een hoek maakte. Naar het noorden toe liep de grens

Afb. 1: Fragment van de kaart van Willem Jansz. Blaeu, 1630. [6] De Heer Wech (1) en de Wech nae Soest zijn electronisch binnen de dubbele lijn ingezwart.

bijna in het verlengde van en over de *Wakkerendijk* en naar het westen toe over de *Lantscheyding* of de *Rading*, die verder westelijk doorloopt in de *Weersloot* en die eindigt bij *Weerestein* aan de *Vecht*. Nog lang is op kaarten de *Vuursche* en het *Baerner Veen* als omstreken gebied in Hollandse kaarten getekend. Jacob Aertsz laat er geen twijfel over bestaan voor zijn opdrachtgever: de *Vuursche* en het *Baerner Veen* horen bij Holland. Er is vanaf ca. 1530 tot 1719 steeds gedoe over de grens geweest in verband met het veen, om de turf. Daarom nog steeds de stippellijn van de oude grens in het verlengde van de *Wakkerendijk* op diverse kaarten. In 1719 zijn de stenen palen geplaatst, waarvan er diverse oorspronkelijke nu nog bestaan. [13] *Warners Hofstede* was eigendom van Werner van Drakenburg, die in de 14de eeuw leefde. Als *Drakenstein* op de plek staat van *Warners Hofstede*, dan zou *De Heer Wech* ongeveer over de huidige *Zwarteweg* hebben gelopen, die boven de 5-meter lijn loopt. Op de kaart van Blaeu zien we bij de *Vuursche* drie wegen naar het zuidoosten gaan. Deze zouden van links naar rechts ongeveer kunnen representeren de huidige *Zwarteweg* (*De Heer Wech*), de *Berkenlaan* (*Hessenweg* westelijk om de top)

en de *Hessenweg* over de top. Ook is mogelijk dat het de voorgangers zijn van *Kloosterlaan*, de *Zwarteweg*, en de *Berkenlaan*. De noordoostelijk lopende weg vanaf *Warners Hoffste* moet de eerder genoemde *Domlaan* zijn, die ook boven de 5-meter lijn loopt. Vergelijk voor een duidelijker beeldvorming Afb. 1 en 2 met Afb. 5, maar ook met huidige kaarten van 't Gooi, zoals die van Falkplan of ANWB.

De naam *Heer Wech* is dezelfde als "*heerweg*", die in het algemeen sloeg op een rechte legerweg. De ongeveer rechte verbinding tussen de vesting Naarden en de *Goijschans* bij *het Kievitsdal* en verder naar de *Warners Hofstee* zou daarop kunnen wijzen. Jan Out suggereert in zijn artikel "*Wat vroeger landmeters ons vertellen*" [9] deze betekenis, maar ook die van "*een door de Heren Staten onderhouden weg*". Deze weg had zijn vervolg aan de westzijde van de *Goijschans* over een stukje *Laperswech*. Hij boog voorbij de *Monnickenplas* of *Monnickenwater* dan volgens Blaeu naar het noorden af, vermoedelijk langs de huidige buitenkant van Hilversum, op geruime afstand van het *Sint Jans Kerkhof*. Dit was de kortste en gemakkelijkste weg, zonder over steile hellingen, noch drassig veen te gaan. Dat komt overeen met "op de rand van de zandgronden" volgens Sleumer. [2]

In dit verband had ik een paar heel verrassende ervaringen. Ik had zo goed mogelijk op een overgetrokken kaart aangegeven waar *De Heer Wech* zou hebben moeten lopen. Na overnemen van hoogtelijnen van een andere kaart bleek dat deze weg vanaf *De Monnickebergen* zo kort mogelijk doorstak naar een uitstulping van de 5-m lijn. Na al het gepuzzel ontdekte ik ook dat de oorspronkelijke *Heer Wech* waarschijnlijk langs de nog steeds bestaande paden langs de terreinscheidingen van de Amsterdamsche en de Utrechtse waterleidingmaatschappijen (gemeentegrens van Laren en Hilversum) heeft gelopen. Dat is waar de *Larenseweg* (Hilversum) en *Hilversumseweg* (Laren) gekruist worden, resp. deze in elkaar overgaan. Het zal niet toevallig zijn dat de gemeentegrens en de erfafscheiding van de terreinen deels samen loopt met de weg. Het is een natuurlijke grens. We zien wel meer zulke combinaties. Mijn vondst wordt ondersteund door kaarten van rond 1900 [17] [18] en hedendaagse kaarten in de vorm van herkenbare restanten pad, waarvan men zich in eerste instantie afvraagt wat hun doel was. In het verlengde ligt op de *Hilversumse Hei* richting Bussum nog een herkenbaar pad dwars door de oude renbaan.

Op de kaart uit de "*Reize- en zakatlas*" van Joh. Cornelis Sepp uit 1773 [10] vinden we ineens de *Here Weg* aangeduid als een weg tussen de overgang bij *Kievitsdal* en Soestdijk. Zie Afb. 2 en 5, nr. 2. Hij gaat met een boog van de noordzijde van de *Vuursche Berg*, de eerdergenoemde *Laperswech*, waar nu ongeveer de *Hilversumseweg* ligt, en dan voor een onbenoemd aanzienlijk huis

langs dat moet zijn de *Hofstede aen Zoestdijck* [12], het huidige *Paleis Soestdijk*. De hoek tussen de huidige *Amsterdamse Straatweg* en de huidige *Hilversumseweg* in Baarn wordt afgesneden. Op huidige kaarten zien we nog een stuk pad dat in die richting loopt. Deze weg heeft blijkbaar de functie overgenomen van de oude *Heer Wech* door de Lage Vuursche. Hij maakte ook de kortste oversteek tussen de 5-meterlijnen van de *Baarnse Berg* en de *Vuursche Berg* (zie *Laperswech*). Zie Afb. 5.

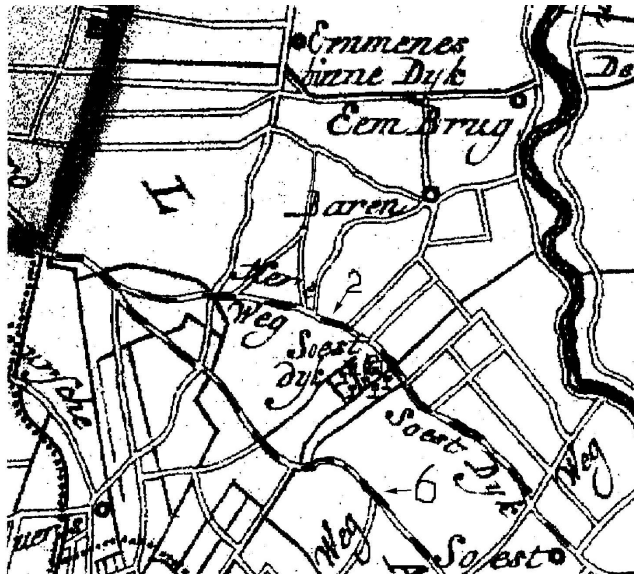
De wegen door De Hel

Het is niet zo dat alles langs Eemnes ging. Reeds op kaarten uit de 16de eeuw zien we een verbinding lopen door Eemnes Binnen en verder naar Eembrugge. Op een kaart van Lucas Jansen Sinck uit 1619 [19], op de kaart van Blaeu uit 1630 [6] en die van Jacob Aerts uit 1639 [7] zien we op de Laarder heide een weg aftakken van de *Heer Wech* op het punt waar die een knik maakt. Dat is het punt waar nu de *Hilversumse Weg* (Laren) en de *Larense Weg* (Hilv.) elkaar ontmoeten. Vandaar zal hij naar het oosten afbuigen richting Eemnes Binnen en zich voegen op de *Oude Eemnesserweg* vanuit Hilversum, die uiteindelijk door *De Hel* gaat, wat nu de *Heidehoek* heet. Zie Afb. 1 en Afb. 5. Het vervolg gaat over de *Biersteeg* of *Symen Clemens Steech*. Een “steeg” in deze betekenis was een minder belangrijke weg. [11] De enige stukjes weg die daarvan over zijn, zijn het korte stukje weg bijna haaks op de *Gooiergracht* achter *Motel de Witte Bergen*, langs de stoeterij, en een stukje in Eemnes Binnen tussen nrs 194 en 196. Deze weg kan ook een verbinding zijn geweest met Baarn bij betere weersomstandigheden. Bedenk in dit verband dat *Logement de Vier Heemskinderen*, nu restaurant *Greenfield*, in 1614 reeds bestond.

Aardig om te noemen is dat haaks op de hier genoemde weg, de *Lage Vuurscheweg* nog steeds door *De Hel* gaat, hoewel hij in 1639 (zie Afb. 1) er met een boog omheen ging. Ik vermoed dat *De Hel* een zandverstuiving was, waarvan we nog een stukje terugvinden in de *Witte Bergen*. Deze weg kwam uit Laren door het gelijknamige straatje en moet ongeveer tussen de grenspalen 3 en 4 ten noorden van het huidige viaduct over de A1 bij de *Wittebergen* verder langs de *Gooiergracht* zijn gegaan. Hij gaat helemaal door tot *Kievitsdal* om dan op de andere wegen naar de Vuursche aan te sluiten. Hij zal in het verleden grilliger hebben gelopen. Dit zal de gangbare weg naar Utrecht zijn geweest vanuit Eemnes, Huizen, Blaricum en Laren. Het huidige verkeersknooppunt van A1 en A27 op dezelfde plek kan in het spitsuur wederom de oude naam waarmaken.

De Weg van Naarden na Amersfoort

Op meer gedetailleerde kaarten van 1723 [15] en 1750 [16] zien we een patroon dat zich vooral richt op de hoogte bij het *Sint Jans Kerkhof*. Daar zien we

Afb. 2: Fragment van de kaart uit de zakatlas van Joh. Cornelis Sepp, 1773. [10]. De Here Weg (nr. 2) en een vermoedelijke loop van de Hessenweg (nr. 6) over de top van de Vuursche Berg zijn geblokt ingezwart.

De Weg van Naarden na Amersfoort aangegeven met twee zijtakken. Zie Afb. 3. Toen in 1687 de vesting van Naarden werd vernieuwd is de grote weg naar Amersfoort verlegd door deze door de zuidelijke poort te laten lopen, in plaats van de westelijke. Dit verklaart het verlaten van het noordelijke deel van *De Heer Wech*, die daarmee deels in verval raakte. Ik denk niet niet dat men daarvoor bouwactiviteiten heeft gepleegd, maar men is gewoon een andere route gaan volgen over bestaande paden. Ging de weg of route eerst door Bussum, nu ging hij oostelijk langs Bussum, over Crailoo, en verder naar het *Sint Jans Kerkhof*. De zandweg (nu met fietspad) ligt er nog steeds ten noorden van en gaat westelijk langs de villawijk bij de watertoren. Bij het *Sint Jans Kerkhof* was een afsplitsing meer naar het westen, zie Afb. 3 (nr. 3), die de verbinding maakt met de oude *Heer Wech* op de plek waar het terrein nog boven de 5-meterlijn ligt. Op de *Vuursche Berg* gaat hij volgens mij langs een stuk dat ik veronderstel als een deel *Hessenweg* (noordelijk langs de *Berkenlaan*) en dan via de *Hoge Vuurscheweg* verder naar de Lage Vuursche.

Vanaf het *Sint Jans Kerkhof* ging de oostelijke tak net westelijk langs het *Laarder Wasmere*, en kwam uit bij waar nu *Anna's Hoeve* is. Zie Afb. 3 (nr. 4). Hij boog zuidwestelijk af langs de noordkant van de *Monnickenplas*. Het was hier toen nog allemaal woeste grond. Voorbij *Anna's Hoeve*, afgaande op de kaarten van 1723 [15] en 1750 [16], in vergelijking met latere en huidige kaarten, moet de weg ongeveer vervolgd zijn over een pad langs de noordkant van het park van *Groeneveld*, genoemd *Kaapweg*. Bij de spoorwegovergang in de

Dr. Albert Schweitzerweg (vanouds de *Lage Vuurscheweg* uit Laren) langs de provinciegrens en *Gooiergracht* kruist een restant van de *Kaapweg* deze nog steeds en gaat tussen twee stenen palen doorgaan. Bij Laren sloot op deze weg vloeiend op de huidige laan *Verlengde Engweg* aan, die op een kaart uit 1886 [17] *Veerweg* heette en verder de hei op liep. Een onofficieel fietspaadje langs de grafheuvels en de oude zandgroeve op de *Zuiderhei* is wat nog rest van deze weg. De aanwezigheid van de grafheuvels ernaast zou duiden op grote ouderdom van deze weg. Dit stuk weg is dan ook misschien en deel van de oude *noordoostelijke randweg* van 't Gooi geweest waarover De Lange schrijft [1]. Volgens de kaart uit 1886 verbindt deze weg zich richting Laren ongeveer via het huidige *Schuilkerkpad* met de huidige *Veerweg* in Laren. De *Veerweg* dankt zijn naam aan het feit dat een postwagendienst ook wel “*wagenveer*” werd genoemd. Een veer gaat heen en weer. De huidige *Veerweg*, zie Afb. 3 (nr. 5), in het bijzonder het verlengde, loopt over *de Eng* en verder langs het fietspad vanaf het viaduct in de Vredelaan, via ‘*t Bluk* naar de voormalige camping ‘*t Laar*. Daar ging hij verder als de *Jan Swart of Catoenbaalsteech* langs de gemeentegrens van Baarn en Eemnes.

De loop van de Hessenweg over de Vuursche Berg

Het vervolg van de *Hessenweg* is een puzzel, bemoeilijkt door de grote veranderingen in het terrein door verkavelingen. In elke geval komt hij ook uit bij *Kievitsdal*, omdat het een verbinding was met Amsterdam (via Naarden). Hij kan op drie manieren gelopen hebben en mogelijkwerwijs echt langs alle drie hebben gelopen: vanuit het zuidoosten linksom of rechtsom over de flanken van de *Vuursche Berg*, of over de top. Waarschijnlijk was het een bundel van alternatieve wegen of paden. De kaart *Ultraiectium Dominium* van Blaeu uit 1630 [6] en de *Kaart van Holland* van Aertsz. uit 1639 [7] zijn hierover niet echt duidelijk, hoewel een gedeelte aangegeven kan zijn (*zie bij De Heer Wech*) als meest linkse van drie parallel lopende wegen, die er wel was maar misschien niet is getekend omdat hij van gering belang was. De kaarten van Halma uit vermoedelijk 1722 [20] en van Sepp uit 1773 [10] laten echter een weg recht van het *Kievitsdal* doorsteken naar het punt waar we duidelijk het wegenpatroon bij de aansluiting op de tegenwoordige *Koningsweg* en *Konin-ginnelaan* in Soest herkennen. Zie Afb. 2 en 5 (nr. 6). In het bijna gelijke patroon van rechte enkele lijnen bij beide zou men stukjes tegenwoordige *Hoge Vuursche Weg* en *Stulpse Laan* kunnen herkennen. Een topografische kaart uit de veertiger jaren van de 20ste eeuw laat zien dat er achter de paleistuin een splitsing is van paden in het verlengde van het huidige pad genoemd *Hessenweg*, linksom en rechtsom langs de *Vuursche Berg*. Rechtsom (Afb. 2 en 5, nr. 8) laat een paar stukken pad zien, die een weg over de huidige camping *De Zeven Linden* zou kunnen suggereren en die op de 10 m lijn uitkomt. Hij kan ook

iets lager hebben gelopen, en daarbij scheef de *West Singel* gekruisd hebben om ongeveer bij het huidige restaurant *De Roskam* uit te komen, met hetzelfde vervolg over de oude *Lapersweg*. De *Hessenweg* zal in 't Gooi vanaf het *Kievitsdal* zijn vervolg hebben gehad in *De Heer Wech* en/of haar opvolgers.

Linksom (Afb. 2 en 5, nr. 7) geeft een paar interessante gewaarwordingen: de kleine uitstulping van de 5-meter lijn aan de noordwestzijde (*Wolfsdreuvik*) en een grote aan de zuidoostzijde van de *Vuursche Berg*, precies waar ik de vermoedelijke zuidelijke loop van de *Hessenweg* had getekend. Dit is de kortste route en deze correspondeert aan de westzijde met een nog bestaand pad gericht op grenspalen 10 en 11 bij *Kievitsdal*. (Zie ook bij *Laperswech*) Pluim [12] legt anno 1932 in zijn boek uit dat de *Hessenweg* de “grintweg naar Lage Vuursche” (*Hoge Vuursche Weg*) kruist als een pad met een fietspad, wat na uitleg van een geboren Baarner de *Stulpse Laan* moet zijn. Ik stel me voor dat de *Hessenweg* achter de paleistuin, waarover we het hier hebben, pas is ont-

Afb. 4: De Amersfoortseweg bij Larenberg in de 18de eeuw. [22] Tekening van N. Wicart, porceleinschilder in Loosdrecht, die bekend staat om zijn vrije interpretatie van de werkelijkheid. Een idee van de sfeer.

HKE-150

staan of van belang is geworden nadat terreinomstandigheden waren verbeterd, wat verklaart dat hij pas in de 18de eeuw op kaarten verscheen. *Hessenwagens* reden nog bij de introductie van de straatwegen. Zij moesten toen verzonken nagels in de wielbanden hebben om de stenen niet te vernielen. De weg over de *Vuursche Berg*, ook als die linksom of rechtsom langs de top ging, was de kortste weg van Soest naar *Kievitsdal*.

De andere oude zandwegen over de *Vuursche Berg* vond ik ook erg intrigerend. Ze liepen anders dan de wegen nu. Ik heb ze in de overzichtskaart Afb. 5 aangegeven. De weg in het verlengde van de *Wakkerendijk* moet nog te herkennen zijn in het bospad links van *Kasteel de Hooge Vuursche*. Het deel bij Eemnes is later ongetwijfeld verlegd naar de huidige *Wildenburglaan* bij de parkaanleg van *Groeneveld*. De *Zevenlinden Weg* die meer boven de 5-m lijnen liep, welks vervolg voor *Groeneveld* langs liep, was vermoedelijk een droger alternatief. De lezer mag zelf op zoektocht gaan op hedendaagse kaarten van 't Gooi. Het heeft mij verleid tot enkele fietstochten. Bedenk dat het bos er niet was!

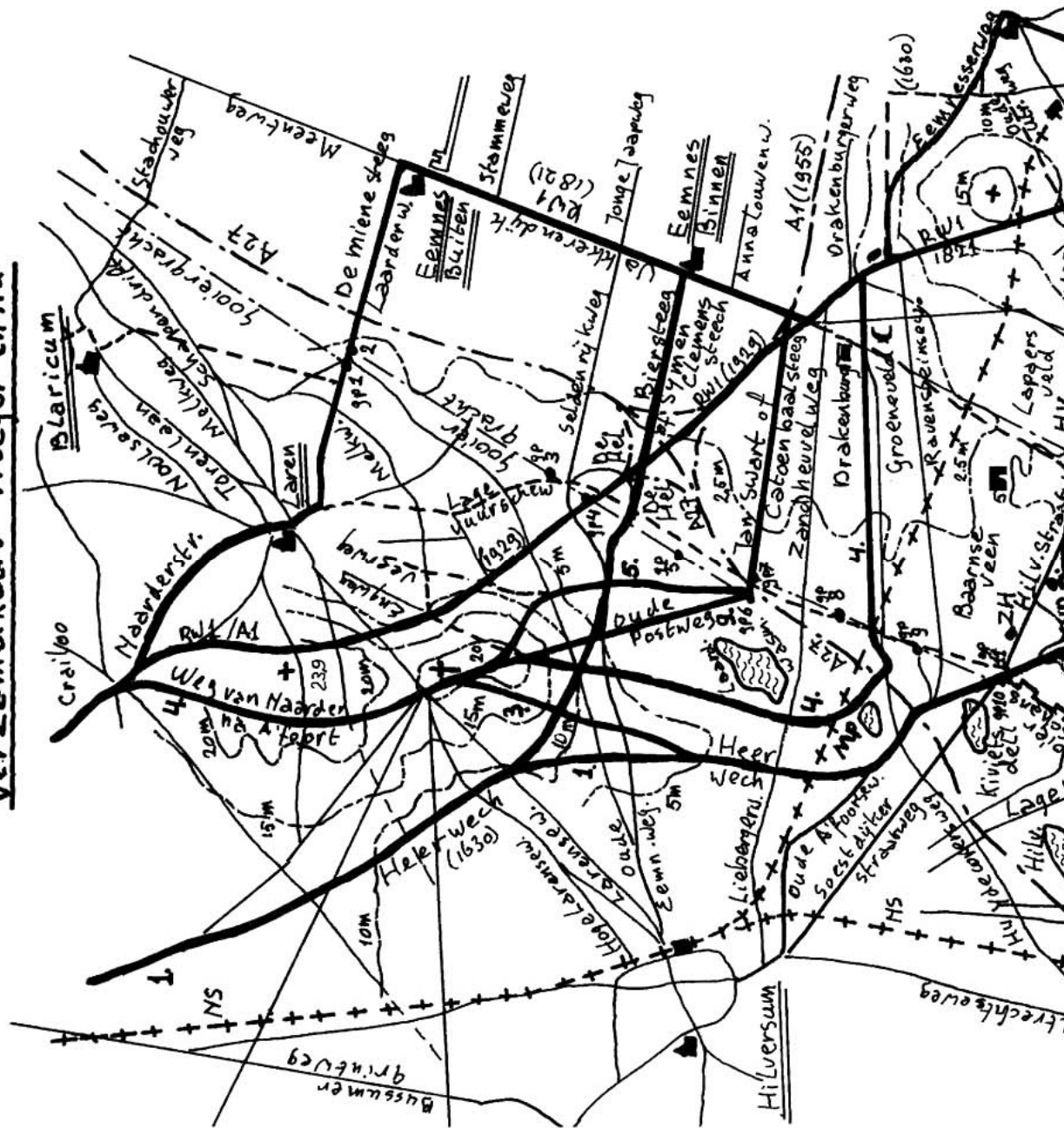
De Oude Postweg

Op bepaald moment is de weg over de hei bij Laren blijkbaar verder afgesneden en dat stuk is nog steeds op de tegenwoordige kaarten van 't Gooi bekend als *Oude Postweg*, nu deels een breed ruiterspad over de open hei bij 't *Bluk*. Zie Afb. 5 (nr. 9). Hij ging van het *Sint Jans Kerkhof* praktisch recht de helling af naar de plek van de voormalige camping 't *Laar*, nog weer meer naar het oosten. Het moet een mooi gezicht zijn geweest om koetsen in een stofwolk de helling af te zien komen. Het vervolg ging over de *Jan Swarten of Catoenbaals Steech* op de grens van Baarn en Eemnes of over de huidige *Zandheuvelweg* die nog een zandpad was in de Tweede Wereldoorlog. Hoewel we zouden kunnen denken dat deze weg als enige "*postweg*" werd genoemd, omdat hij zo op een kaart staat, moeten we ons realiseren dat in het verleden ook aan de eerder genoemde wegen als *De Heer Wech* en de *Weg van Naarden na Amersfoort* werd gerefereerd als "*postwegen*". De genoemde wegen over het *Sint Jans Kerkhof* zullen gebruikt zijn door de legendarische postwagendienst *Heshuysen en Cie.*, de zogenaamde *Hamburger Post*, opgericht in 1660 in Naarden door *François Heshuysen* en zijn zwager *Jacob Forkenbeeck*. Deze deed dienst tot 1831. [21] Er bestonden overigens al postwagendiensten op Hamburg in 1609. [22]

De Rijksstraatweg door Eemnes

De ontwikkeling van vervoer hangt nauw samen met die van wegen en techniek. Tot na de *Franse Tijd* waren hier geen verharde wegen van betekenis. Pas

Verzamelkaart Vroeger en Nu

- Legende:**
- HV = Kasteel De Hooge Vuursche
 MP = Monnikenplas
 RK = Herberg De Roskam
 WD = Wolfsdrevik
 ZH = Het Zouthuisje
 gp = grenspaal
Behandelde weg	1. "De Heer Wech" (gen. 1630)
Idem, Alternatief of Onduidelijk	2. "Here Weg" (gen. 1773)
Genoemde oude weg	3. Verbinding van 4 naar 1 (Veerweg, oud)
	4. "Weg van Naarden na Amersfoort" (na 1687)
	5. Weg via verlengde van huidige Veerweg te Laren
	6, 7, 8. Hessenweg (1722 en 1773) en alternatieven
	9. "Oude Postweg", rechtgetrokken versie van 5.

Afb. 5: Overzichtskarta met de verschillende historische wegen ingetekend in relatie tot de hedendaagse kaart van de zuidwestkant van Het Gooi. (J. Groeneveld)

onder koning Lodewijk Napoleon (1806-1810) en na de inlijving bij het *Franse Keizerrijk* (1810-1813) werd serieus werk gemaakt van bestrate wegen. Verharde wegen maakten verhoging van de snelheid mogelijk. Koning Willem I (1813-1840) moedigde verbetering van de infrastructuur aan. In het Soeverein Besluit No. 11 van 28 Sept. 1814 werd op basis van eerdere plannen uit de *Franse Tijd* en bestaande wegen een lijst opgesteld van "grote wegen" die voor rekening van de Staat komen. *Weg No. 11* is die van Amsterdam naar Amersfoort, via Muiden, Naarden en Soestdijk. [3] In het Koninklijk Besluit van 13 maart 1821 vinden we dit stuk terug in "grote weg van de eerste klasse", "Nommer 1, Van Amsterdam naar Hanoversche grenzen". Zie Afb. 5 (8). Ook particulieren konden participeren in de aanleg van wegen, waarbij zij de investering terug konden winnen door tolheffing. Op initiatief van grondeigenaren werd de postweg Amsterdam - Amersfoort - Deventer bestraat in het begin van de negentiende eeuw. [21] Bij K.B. No. 23 van 1 mei 1816 gold het reglement op het bestrate gedeelte. We moeten ons overigens geen al te grote voorstellingen maken van de "grote weg". De breedte van "de kunstweg" (het wegdek) varieerde meestal ergens rond de 3 tot 5 meter. Vergelijk maar met de *Blaricummer Tollaan*. Hoewel Eemnes niet genoemd wordt en van weinig betekenis mag zijn geweest, moeten we vaststellen dat wel de eerste straatweg van 't Gooi door Eemnes liep. Dat was in Eemnes via de *Laarderweg* en de *Wakkerendijk*. De aanleg betekende ook de nodige tolleren om de kosten op te brengen. Eemnes had er drie en een vierde bij het begin van de *Meentweg*. Ook de *Hamburger Post* zal nog de laatste decennia van haar bestaan door Eemnes hebben gereden. Hilversum was tot haar grote ongenoegen nog een tijd slechts verbonden met zand- of veldkeiwegen, zoals de *Bussumer Grintweg*, maar de 's *Gravelandsche Weg* en de *Soestdijker Straatweg* zouden spoedig volgen met K.B. van 1 juli 1826. [11]

Met de komst van deze *Rijksstraatweg* was Eemnes uit haar isolement. In het begin van de twintigste eeuw kwam het autoverkeer op en langzamerhand werd de situatie op de *Wakkerendijk* onhoudbaar. De weg was smal en ingeklemd tussen heggen en de kop van de dijkverhoging, die nu weg is. De heer A. van Hees vertelde me dat men dicht aan de kant achter elkaar moest lopen om het verkeer langs te laten. In die tijd had je nog vrachtauto's met massieve rubberbanden. Als die langs kwamen stonden de kopjes en glazen in de kast te rinkelen bij de mensen die langs de dijk woonden. In 1929 ging de nieuwe *Rijksweg* vanaf Crailo langs Laren en Eemnes open. Hij was nog wel tweebaans, maar ging hier niettemin langs het huidige tracé van de *A1*. Aan het eind van de *Wakkerendijk* werd de *Amsterdamse Straatweg* door Baarn naar Soest weer vervolgd. In 1955 ontstond pas het vervolg door de Eempolder naar het knooppunt Hoevelaken.

Met dank aan de heren J. Out, J. Kleinhoven (Laren), C. van der Steeg (HK Baarn) en W. van Yken, die mij divers materiaal beschikbaar hebben gesteld en/of advies hebben gegeven.

Jaap Groeneveld, juli 2001.

Bronnen

- [1] Artikelen *Oude Wegen in en om Het Gooi (I en II)*, *Tussen Vecht en Eem*, jaargang 1, nrs. 1 en 5, 1970
- [2] *Eemnes, randgemeente van het Gooi*, Dr. W.Sleumer Tzn, Stichting Universitaire Uitgaven - Amsterdam 1950. [HKE]
- [3] *Oude rijkswegen; Ontstaan, oorspronkelijk en huidig beeld van de oude rijkswegen in Nederland*, B.G.M. Strootman, 1990, Utrecht.
- [4] *Gooise Grenzen*, A.C.J. de Vrankrijker, artikel in *Noordholland*, Enhuizen 1956, pag. 41-45.
- [5] Kaart *De Limiten van Gooiland en het Sticht*, ca. 1539, Cornelis Domiss en/of Evert van Schaick. Kaart nr. 2579 collectie Hingham, Alg. RA, 's Gravenhage.
- [6] Kaart *Ultraiectium Dominium* van Guiljelmus Blaeuw (W.J.Blaeu) 1630.
- [7] Kaart van 't *Graafschap Holland nieuulcx uytghegheven*, Jacob Aartsz. Colom, Amsterdam 1639.
- [8] *Eemnes in de kaart gekeken*, J.V.M. Out, Beschrijving van enkele topografische kaarten i.v.m. tentoonstelling HKE jan./juni 1999. [HKE]
- [9] Artikel *Wat vroegere landmeters ons nog vertellen*, J.V.M.Out, HKE, jaarg. 20, 1982, nr. 1.
- [10] Kaart uit de *Reize- en zakatlas* van Joh. Cornelis Sepp, uitgeg. 1773 te Amsterdam, ingekleurde kopergravure.
- [11] *Straatnamenboek van Hilversum*, A.H. Meijer, 2de druk, 1988
- [12] *Uit de Geschiedenis van Baarn*, T.Pluim, 1932 (herdruk 1975) [HKE]
- [13] *De Leeuwenpalen in het Gooi*, W.A.Boekelman, 1985, Laren.
- [14] *Het Namenboek*, A.N.W. van der Plank, 1979, Unieboek, Bussum
- [15] Kaart *Goylangt, met de Nieuwe Limiet-schijding tussen Goijlandt en het Sticht Utrecht, volgens de Conventie in Dato 14 Iuly A° 1719*, Maurits Walraven, 1723.
- [16] *Nieuwe Kaart van het Baljuwschap van Gooyland, de Loosdrechten, Mijnden, Hollands Loenen en Weesper Karspel*, Isaac Tirion, Adam, 1750.
- [17] *Wandelkaart van Gooiland*, door A.Braakensiek, Amsterdam Tj van Holkema, tweede druk (ongedateerd). Kaart verkend 1886.
- [18] *Wandelkaart van Gooi en Eemland*, hezien door W.F. van Nieuwstadt, Lith. V/h Roeloffzen-Hubner v. Santen, Amsterdam 1904.
- [19] *Caerte daer in vertoont wort de limite tusschen Sticht van Utrecht en Goylant, van de Vecht tot aan de Suider zee*, Lucas Jansen Sinck, 1619.
- [20] Kaart *De Provincie van Utrecht*, Francois Halma, 1722, kopergravure.
- [21] *Ach Lieve Tijd, Deel 2*, Waanders Uitgeverij, i.s.m. Streekarchief Gooi en Vechtstreek Zuid, Stadsarch. Naarden en Goois Museum.
- [22] *Geschiedenis van Gooiland*, tweede deel, hoofdstuk VI, Dr. A.C.J. de Vrankrijker, 1940. [HKE]

[HKE] = Aanwezig bij Historische Kring Eemnes.

Herfstavond

Op **vrijdag 9 november 2001** wordt de gebruikelijke Herfstavond van de Historische Kring Eemnes gehouden in het Hervormd Centrum; aanvang 20.00 uur. Dan laat de Werkgroep Klederdrachten Eem- en Gooiland u graag meegenieten van de resultaten van hun onderzoek. Misschien kunt u er zelf ook nog iets aan toevoegen; we weten nog lang niet alles!

Wat doet de Werkgroep

Klederdrachten Eem- en Gooiland

De Werkgroep Klederdrachten Eem- en Gooiland vindt zijn **oorsprong** in Eemnes. In 1986 werd de jaarlijkse open dag van de Stichting Tussen Vecht en Eem in Eemnes gehouden. Ik vertelde 's ochtends wat ik zoal wist van de diverse klederdrachten, die in Eemnes zijn gedragen. 's Middags showden leden van de Larense folkloristische dansgroep "De Klepperman van elfven" kleding, zoals die ook in Eemnes was gedragen, soms de originele kleding zelf, soms heel natuurgetrouwe kopieën. Op die dag kwam er een aantal reacties van mensen uit verschillende plaatsen in de omgeving. Zij wisten er vaak veel meer van dan ik. We spraken af eens bij elkaar te komen om te vergelijken wat we wisten. Aldus gebeurde. En dat doen we nog steeds, zo eens in de paar maanden.

Er zijn mensen actief afkomstig uit
HKE-156

Baarn, Blaricum, Eemnes, Laren, Loosdrecht, Hoogland, Huizen en Soest, maar het gebied, waar we ons op richten is groter: het hele gebied tussen Vecht en Eem. Met uitzondering van Huizen en Bunschoten / Spakenburg, omdat daar de klederdracht nog wordt gedragen en er veel over bekend is en vastgelegd. **Doel** van onze bezigheden is de herinnering aan de streekdracht levend te houden door het vastleggen van gegevens; dus niet het verzamelen van bezit. Vrijwel alle leden van de werkgroep zijn ook lid van een historische kring of dansgroep en we willen niet in gewetensnood komen als ergens leuk materiaal opduikt. En je kunt heel veel te weten komen zonder het zelf te bezitten.

Van (onderdelen van) kleding en van oude afbeeldingen worden fotokopieën gemaakt. Daar wordt bij aangegeven om wat voor soort kleding het gaat, waar, wanneer en door wie het gedragen is en waar degene, die de kleding draagt, vandaan komt.

Er werden in grotere of kleinere delen van het gebied alles bij elkaar wel vijf verschillende streekdrachten gedragen. En alle drachten in meer dan één plaats. We ontdekken nog steeds nieuwe details. Elke nieuwe vondst voegt weer iets toe aan wat we al wisten. Op **presentatie-avonden** laten we dat graag

zien. Voor de pauze wordt dan in een diaserie een overzicht gegeven van de geschiedenis van de streekdracht; na de pauze laat de showgroep, allang niet meer alleen bestaande uit mensen van "De Klepperman", in levende lijve zien wat er bij verschillende gelegenheden gedragen werd en waarin persoonlijke of plaatsgebonden verschillen

te zien zijn. Vrijwel elke avond heeft ons weer nieuwe gegevens opgeleverd, die we te zijner tijd graag in een boek willen verwerken. Een project, waar we ongetwijfeld nog een aantal jaren onze handen aan vol zullen hebben.

Namens de werkgroep,

Livia van Eijle

Reacties ivm Wakkerendijk 44 en personen

Naar aanleiding van ons kwartaalblad van juni 2001 ontving ik reacties tav de artikelen die beginnen op blz 76 en blz 95. Daardoor volgen hier correcties en aanvullingen.

Op blz 83 staat een opmerkelijk verhaal over de hulp in de huishouding van dokter Duijster, die het huis huurde van 1908 - 1910. Hierover schrijft Egbert van IJken uit Kollum het volgende. De anekdote over de hulp in de huishouding had niet betrekking op mijn grootmoeder Sophia van IJken - Köneman, maar op mijn andere grootmoeder Aaltje Dop - Breunesse. Ik heb het verhaal zelf van haar gehoord en mijn moeder kon mij dit verhaal ook nog vertellen. Beide grootmoeders hebben in hun jeugd bij dokter Duijster gewerkt. Waarschijnlijk eerst Sophia, want zij is in 1908 getrouwd en daarna Aaltje Dop, die pas in 1911 is getrouwd.

Naar aanleiding van het artikel over dokter Jan Weitjens, die het huis drastisch verbouwde en huurde van 1894 - 1899, maakte zijn kleinzoon Jules Weitjens uit Tilburg drie opmerkingen:

Op blz 97 staat een stukje over de **herkomst van de naam MaChrisJo**, die het huis nu nog heeft: De schoonmoeder van dokter Weitjens heette niet Johanna Elias, maar Johanna Verschuren. NB: de foutieve naam Elias is het gevolg van een veel vroeger gemaakte vergissing, waardoor Elias, ipv Verschuren, ook is vermeld op blz 117 van het boek Eemnes, Geschiedenis en Architectuur.

Op blz 100 is bij de gezinsfoto niet vermeld, dat in 1906 nog een zoontje Alphons is geboren, die echter slechts twee dagen heeft geleefd.

Op blz 105 had vermeld moeten worden, dat ook zoon Gerard Weitjens zijn oom Mommers opvolgde in de textielfabriek te Tilburg, samen met zijn broer Jan Weitjens.

Rom van der Schaaf

HKE-157

Teruggevonden

*Loflied op Egbertus Daemen van Wegen,
een Eemnesser die pastoor van Weesp werd.*

Op 1 juli van dit jaar 2001 viert de Eemnesser pater Wijnand van Wegen het feit, dat hij 40 jaar geleden tot priester werd gewijd.

In dit artikel wil ik aandacht besteden aan een familielid van pater Wijnand van Wegen dat in de 18^e eeuw priester was. Enige tijd geleden kwam onverwacht een tekst boven water die geschreven was naar aanleiding van een jubileum van deze priester.

Het gaat om EGBERTUS DAEMEN

Hij was een zoon van Evert Cornelis Damen van Wegen en Jannetje Egbertse Vliet. Zijn overgrootvader was Daem (Damiaan) Cornelisse (van Wegen). In die tijd was de familienaam Van Wegen nog niet in gebruik en werd men aangeduid met Damen of Daemen.

Egbertus Daemen werd gedoopt in de R.K. kerk van Eemnes op 30 januari 1723. Zijn moeder Jannetje Egberts Vliet stierf ca. 1727/1728 toen Egbert nog geen vijf jaar oud was. Zijn vader Evert Cornelis Damen werd op 27 september 1730 dood gevonden onder Eemnes-Buiten. Hij was in 1728 hertrouwd met Marritje Gerrits Dorresteijn.

Egbert was dus op 7-jarige leeftijd zijn beide ouders kwijt. Vermoedelijk is hij opgevoed door zijn stiefmoeder.

Het is niet bekend waar hij de priesteropleiding volgde. Dat gebeurde in die tijd meestal in het buitenland. Het is ook niet bekend wanneer hij priester gewijd is maar dat zal rond 1747/1748 geweest zijn toen hij ongeveer 25 jaar oud was.

We kunnen zijn levensdraad weer oppakken in het jaar 1750. In dat jaar wordt hij aangesteld als kapelaan in Ankeveen. De toenmalige pastoor van Ankeveen, Henricus Koningsvelt was 73 jaar oud en had om zijn hoge leeftijd een medehelper nodig.

Egbertus Daemen kreeg een salaris van 100 gulden. Dat zal wel een jaarsalaris zijn geweest. Na vijf jaar vertrekt hij weer uit Ankeveen. Op 13 december 1755 wordt hij pastoor te Renswoude of mogelijkterwils opnieuw kapelaan. In een andere bron staat geschreven dat hij kapelaan werd in Reijnseveen (Rheenseveen).

HKE-158

Egbertus Daemen heeft op 22 juni 1757 papieren gekregen van de Staten van Holland om daar het priesterschap te mogen uitoefenen. Op 28 juni 1757 is hij officieel aangesteld tot pastoor van Weesp en burger van Weesp geworden.

TER GEGENHEID DAT DE ZEER EERWAARDE EN GELEERDE HEER

EGBERTUS DAEMEN,

GEBOOREN TE EENNES BUTTENDYK,
VYFENTWINTIG JAAREN, HET HERDERSAMPT IN DE ROOMSCH
CATHOLYKE GEMEENTE VAN WEESP EN WEESPERKARSPEL
BEDIEND HAD.

Vervallen den 26sten van Wiedemaand 1782.

Laat ons nu verheugd van Geest
Onze Stemmen saamen paaren,
Laat ons nu verheugd van Geest
Zingen op dit vrolyk Feest,
Waarop onze Boetgezant
Heden vyfentwintig Jaaren,
Met een onvermoeide hand,
Hier Gods Wyngaard heeft bepland.

Welk een overdierbaar lot
Mag die trouwe Herder smaaken,
Welk een overdierbaar lot
Is Hem toegeschikt van God!
Dus word zyne zorg beloofd
In zyn Kudde te bewaaken,
Dus word zyne vlyt bekroond
Steeds volyverig betoond!

Minzaam, Heusch en zagt van aart
In den Godsdienst opbezweken
Minzaam, Heusch en zagt van aart,
Iders eer en achting waard
Leidt hy, naar des Heeren woord,
Zo door Bidden als door Preken,
Rustig zyne Schaapen voord
Op het pad naar 't Hemelsch oord.

Schoon een Ziekt' hem heeft belet,
Ons, gelyk voorheen' te stichten,
Schoon een Ziekt' hem heeft belet
In 't verklaaren van Gods wet,
Nogthans zien wy dag aan dag
Hoe hy, yvrend in zyn pligten,
't Godlyk offer minnt
Op het Altaar

Dat wy
't Spoor van u
Dat wy dan,
Smeeken d'Oppermajesteit,
Dat Hy zyne kracht vermeer'
En het eindlyk doe gelukken
Dat zyn' welstand wederkeer'
Tot verbreiding van Gods eer!

Is Hy eindlyk afgesloofd
's Heeren Akker te bebouwen,
Is Hy eindlyk afgesloofd
't Loon den trouwen Knecht beloofd
Worde aan hem ook toegeleid,
Daar hy Jezus zal aanschouwen
Die zyn gunst hem heeft bereid
In de Hemelheerlykheid!

Opgedragen door de Zangers en Zangeressen van 't Choor.

By J. HOUTMAN, Bock- en Papierverkooper te Weesp.

Daar zou hij zijn verdere leven blijven. In 1777 kreeg hij vanwege zijn leeftijd een kapelaan die door de kerk werd betaald.

In die tijd liet Egbertus Daemen een onderzoek instellen naar de toestand van de schuilkerk in Weesp. Hieruit bleek dat de restauratiekosten even hoog zouden zijn als de aankoop van een nieuw gebouw. Pastoor Daemen heeft het Stadsbestuur van Weesp toen voorgesteld een nieuw gebouw te kopen. Hij kreeg het advies om toestemming te vragen bij de Staten van Holland. Nadat deze hadden toegestemd werd in 1781 een oude jeneverstokerij in Weesp aangekocht met de bedoeling om deze tot kerk om te bouwen.

Pastoor Egbertus Daemen overleed te Weesp op 4 januari 1783 nog voordat de nieuwe kerk klaar was.

In 1783 werd een rode vesperkap uit zijn boedel voor 80 gulden verkocht aan de R.K. kerk van Weesp. De executeurs waren: Hendrik Huijsman R.O. (Rooms priester) en J. Houtman Thzn M.D. (Medisch Doctor) te Weesp.

Enige tijd geleden ontving de Historische Kring Eemnes via het Kerkbestuur van de R.K. kerk te Blaricum een mapje met daarop gedrukt de tekst van een Lofzang gezongen ter gelegenheid van het feit dat Egbertus Daemen (van Wegen) in 1782 vijf en twintig jaar Pastoor van Weesp was. Het was aan hem opgedragen door de zangers en zangeressen van het koor van de R.K. kerk te Weesp.

Het Loflied is op blz. 159 afgedrukt. Als titel valt te lezen:

“Ter gelegenheid dat de zeereerwaarde en geleerde heer
EGBERTUS DAEMEN gebooren te Eemnes Buitendijk vijfentwintig jaaren
het herdersampt in de Roomsche Catholijke Gemeente van Weesp en Weesper-
karspel bediend had
Vervallen den 26sten van Wiedemaand 1782.

Uit de lofzang valt op te maken, dat de pastoor korte tijd daarvoor ziek geweest is, waardoor hij zijn werk niet kon verrichten.

Een bijzonder document, dat u kunt bewonderen in de Oudheidkamer van de Historische Kring Eemnes.

Speciale dank gaat uit naar de dames H.E. Eringaard en I. Kemperman van de Historische Kring Weesp en de heer J.M. Veenman uit Ankeveen die waardevolle informatie hebben verstrekt voor dit artikel. De heer Bek uit Blaricum heeft ons op het spoor van de lofzang gebracht. Ook daarvoor onze dank.

*Henk van
Hees*

Het verhaal van Dirk Dot

Hoe een gewone Eemnesser jongen zijn standbeeld kreeg in Achterveld

In Achterveld bestaat nog steeds het Verzorgingshuis St.Joseph. Sinds 17 april 1895 is het een plaats waar ouderen kunnen wonen. Aanvankelijk heette het Sint-Josephs-Gesticht.

Sinds een aantal jaren staat bij dit huis een standbeeld van DIRK DOT of wel DIRK VAN DEN BERG. Het is een schepping van de beeldend kunstenaar *Jeanne Huis in 't Veld-Kerkhof*.

In december 1999 verscheen in het kwartaalblad van de Historische Kring Eemnes een artikel over de familie Van den Berg. Sinds vele generaties heeft deze familie de bijnaam Dot. Dit was de heer *J. M. Schouten*, dorpshistoricus van Achterveld opgevallen. Hij stuurde de redactie van ons blad een reactie met het verhaal van Dirk Dot, die zijn laatste jaren doorbracht in het Sint-Josephs-gesticht te Achterveld. De heer Schouten meende dat de bijnaam Dot te maken had met het onafscheidelijke dotje pruimtabak van Dirk. Hij kon niet weten dat de naam Dot in Eemnes al generaties lang gebruikt werd voor de familie Van den Berg.

*Wakkerendijk 51-53. Het voormalige armenhuis van de R.K. - Kerk in Eemnes-Binnen. Het stond in de pol-
der, iets achter het dikke Torentje. Daar woonde Dik van den Berg van zijn geboorte in 1853 tot 1900.*

Het verhaal van Dirk Dot intrigeerde mij. De gegevens van de heer Schouten over de Achterveldse periode van Dirk van den Berg heb ik proberen aan te vullen met gegevens uit het archief van Eemnes. Zo ontstond het beslist nog niet volledige levensverhaal van Dirk Dot alias Dirk van den Berg.

Geboorte en jeugd.

DIRK VAN DEN BERG werd op 12 februari 1853 geboren in het armenhuis van de R.K. kerk van Eemnes op de Wakkerendijk 51-53. Dit pand was gelegen achter het Dikke Torentje, de N.H. kerk van Eemnes-Binnen. Het is niet bekend wie zijn vader was. Zijn moeder was *Willemijntje van den Berg*. Toen Dirk geboren werd, was ze 24 jaar oud en ongehuwd. Ze moet bij de bevalling zijn bijgestaan door *Wilhelmus Johannes Bell*, die toen vroedmeester van Eemnes was. Hij was een zoon van de bekende dorpsarts *Mattheus Bell* en hij deed de geboorteaangifte bij de gemeente Eemnes. Moeder Willemijntje was een dochter van *Dirk van den Berg* (1794-1853) en *Grietje Luijf* (1797-1868). Ze had zes zusters en drie broers. Eén van haar broers was de pauselijk zonaaf *Willem van den Berg* (1841-1868), die in Italië is overleden.

Het grote gezin leefde in armoede. Vader Dirk, die dagloner was, zag geen andere uitweg dan te gaan wonen in het armenhuis van de R.K. kerk van Eemnes. Zijn kinderen moesten al jong gaan werken, vaak buiten Eemnes.

Drie van zijn dochters werden ongehuwd moeder waaronder Willemijntje. Ook nadat haar zoontje Dirk was geboren, bleef Willemijntje werken. De kleine Dirk werd grootgebracht door grootmoeder Grietje Luijf. Op 23 augustus 1860 overleed moeder Willemijntje; ze was toen 31 jaar oud. Dirk bleef alleen.

In 1868, toen hij 15 jaar oud was, stierf zijn grootmoeder Grietje Luijf. Toen was hij ongetwijfeld al een paar jaar werkzaam bij één of andere boer in Eemnes. Zoals alle mannelijke leden van zijn familie werd hij ook dagloner. Na de dood van zijn grootmoeder bleef hij in het armenhuis achter het Dikke Torentje wonen, samen met zijn tante *Antje van den Berg*, een zus van zijn moeder Willemijntje. Zijn tante Antje stierf op 17 december 1900. Toen was Dirk echt alleen en moet zijn zwerftocht begonnen zijn.

Dirk alleen

Na de dood van zijn tante Antje ging Dirk wonen bij *Tijmen Luijf* (1838-1917) en diens vrouw *Geertje van den Breemer* (1838-1916) op de Wakkerendijk 220. Tijmen was een neef van de moeder van Dirk. Hij heeft daar zeven jaren lang gewoond.

Op 9 november 1907 verhuisde hij naar Laren. Zijn verblijf als boerenknecht aldaar was van korte duur. Op 23 april 1908 verhuisde hij al weer naar Baarn. Tot hier hebben we Dirk kunnen volgen in de archieven. Naspeuringen in de HKE-162

Het beeld van Dirk van den Berg (1853-1935), ook genoemd Dirk Dot. Het is vervaardigd door Jeanne Huis in 't Veld-Kerkhof en staat in Achterveld.

archieven van Baarn en omliggende plaatsen zouden nog meer gegevens boven tafel kunnen brengen. Ik ben daar niet toe gekomen.

Dirk in Achterveld

Bij deze levensfase van Dirk hoort de informatie die de heer Schouten uit Achterveld ons toestuurde. Hij schrijft dat Dirk daggelder was en werkte in de Eemnesser polder waar hij o.a. de sloten schoonmaakte. Hij was een goede mollenvanger en met dat werk verdiende hij er enkele centen bij. Op een gegeven moment werd hij getroffen door de spierziekte rheumatiek. Het lopen ging hem nog goed af en zodoende was hij vaak te vinden in de bossen en op de wegen van en rond het paleis Soesdijk als papierprikker. Zijn kwaal verergerde waardoor hij de zware polderarbeid niet meer kon verrichten. In die tijd liet hij een foto van zichzelf maken en probeerde die voor een vierduitstuk (2½ cent) te verkopen.

Dirk kreeg enige financiële bijstand van het R.K. kerkbestuur van Blaricum. Voor rekening van dat kerkbestuur kon hij op een gegeven moment worden opgenomen op de 3^e klas mannenzaal van het Sint-Josephs-Gesticht in Achterveld. De rheumatiek sloeg verder toe met als gevolg dat hij kromgetrokken benen en voeten kreeg en bottige versteende vingers. Over die periode in Achterveld schrijft de heer Schouten:

'Als de boeren na de Vroegmis en nadien uit de herberg "De Roskam" kwamen, kreeg hij wel eens een pruijpje B.Z.K.-tabak waar hij verzot op was. Twee keer per week liep hij de winkel binnen van de bakker-kruidenier Hein Schouten waar hij een dotje pruimtabak kreeg. Dan was hij dankbaar met de woorden: "ja, Heiltje, ik heb je schoonmoeder Garrigje goed gekend; dat was een heel best mens, maar dat ben jij ook! Maar nu ga ik weer gauw weg naar de kerk want daar ga ik voor Garrigje bidden; 't was toch zo'n goed mens, die Garrigje toch!" Een borrel hoefde hij niet te hebben, maar zijn pruimtabak kon hij niet missen!

Het lopen bleef hem redelijk goed afgaan omdat hij geen pijn in de benen had. Zijn handen echter verkrampten steeds meer en dat was fiks pijnlijk. Maar hij klaagde niet

en was dankbaar voor de verkregen B.Z.K.-pruimpjes. Op de mannenzaal in het gesticht had hij het goed naar de zin. Op 30 april 1935 is hij daar overleden. Hij was toen 82 jaar en hij was zijn hele leven ongehuwd gebleven.'

De heer Schouten eindigt zijn schrijven in stijl: 'Hij werd 3^e klas begraven, op naar de hemel, naar Garrigje, dat was zo 'n goed mens!'

Dirk van den Berg alias Dirk Dot uit Eemnes heeft in Achterveld kennelijk tot de verbeelding gesproken. Vandaar dat de beeldende kunstenares Jeanne Huis in 't Veld-Kerkhof, geboren in Achterveld Dirk in steen heeft vereeuwigd. In april 2000 heeft ze het beeld geschonken aan het Verzorgingshuis St. Joseph. Dirk van den Berg, een karakteristieke bewoner, een doodgewone Eemnesser jongen kreeg zo zijn standbeeld in Achterveld.

Ik zou dit verhaal willen afsluiten met een woord van dank aan de heer J. M. Schouten, Hessenwweg 317 te Achterveld voor de informatie die hij toegestuurd heeft.

Wanneer er mensen zijn die op en aanmerkingen of aanvullingen bij dit artikel willen geven dan kunnen ze contact opnemen met de samensteller.

*Henk van Hees
Kerkstraat 15
3755 CK Eemnes
035-5389849*

Schenkeningen H.K.E.

In de afgelopen periode ontvingen wij de volgende zaken als aanvulling voor de collectie van de HKE:

- Verzameling rouwcirculaires van: J. Rigter, Laarderweg 64, Eemnes
- Verrekijker uit Engels luchtschip van: Fam. Perier, Laarderweg 25, Eemnes

- Foto's en papieren van priesters uit Eemnes van: G. Hilhorst, wakkerendijk 62, Eemnes

Voor al deze schenkingen willen wij u van harte bedanken!

Tentoonstelling "EEMNESSER VOLKSVERHALEN"

Sedert september is er weer een nieuwe tentoonstelling in de Oudheidkamer Eemnes. Deze gaat over volksverhalen. De tentoonstelling brengt de bijzondere verhalen in herinnering, die vroeger meestal op winteravonden werden verteld, gezeten om de kachel, bij kaarslicht of petroleumlamp. Als de avondmaaltijd achter de rug was ging men vaak even op bezoek bij burens of familieleden. Dat noemde men "buurten".

De mensen kwamen zeker bij elkaar op "vetpriesavondjes", wanneer het varken was geslacht. Traditiegetrouw moest het varken worden "begoten" met een stevige borrel. Er werd dan eerst gepraat over de oogst, de kinderen en dergelijke. Na een tijdje, als men op temperatuur was gekomen, dan werden de oude sterke verhalen van stal gehaald. De goede verteller in het gezelschap

nam of kreeg geleidelijk meer het woord. De stemming veranderde soms, waarbij men minder luidruchtig werd en bij sommigen de koude rillingen over de rug liepen. Zo bang werd men van die "spoekverhalen". Voor geen geld van de wereld ging men dan in het duister naar buiten.

Verschillende bekende oude Eemnessers hebben vroeger ook deze verhalen verteld. De heer E. Heupers heeft ze in 1979 te boek gesteld, in samenwerking met het Meertens Instituut. In 1968 was hij ook auteur van het boek "Beeld van Eemland". Op de tentoonstelling zijn veel van de verhalen geëxposeerd, waarbij diverse Eemnessers worden aangehaald. Daarbij zijn ook foto's en stambomen van de vertellers te zien. Waarschijnlijk blijft deze tentoonstelling in de Oudheidkamer tot eind maart.

Mary van der Schaaf

Op de avonden in herfst en winter schaarde men zich vroeger om het vuur en vertelde "spoekverhalen".

HKE-165

Herinneringen

Mijn broer Teun Roothart (1922-1981), Wakkerendijk 210, zag je in zijn jonge jaren meestal op de bakfiets. Teun was kruidenier. Maar dat was hij niet van harte. Aanvankeiijk was het de bedoeling dat hij de kruidenierszaak van zijn vader zou voortzetten, maar dat gebeurde niet, want Teun had een passie voor schilderen en boetseren. Hij had helemaal geen zin in het beroep van kruidenier. Al gauw na de oorlog hield Teun het voor gezien en ging voortaan zijn eigen wegen bewandelen.

Het stuur van Teuns bakfiets bestond uit een rechte, holle stang. in die stang had hij een platte stalen staaf gestoken. Die staaf was iets korter dan de stang van het stuur. Als Teun op de bakfiets zat, dan kon hij die staaf er op elk moment uittrekken. En dat gebeurde nog al eens. Elke hond die blaffend en keffend een stukje met de bakfiets meeliep en dicht in de buurt van Teun kwam, kreeg met die staaf een enorme lel zodanig, dat de hond jankend afdroop.

Op een keer zag en hoorde Mijndert Seldenrijk (Wakkerendijk 166) dat Teun met de platte staaf een hond een flinke mep verkocht. Seldenrijk glimlachte er om. Nu zouden we kunnen concluderen dat Seldenrijk geen dierenvriend was. Deze conclusie is onjuist. Niemand op de Wakkerendijk en waarschijnlijk ook op de Meentweg zou Teun toen hebben aangeklaagd voor dierenmishandeling. Wat betreft dierenethiek is er de laatste halve eeuw erg veel veranderd. Seldenrijk zei wel: "Vroeg of laat krijg je daar spijt van, want die hond vergeet dat nooit".

Daar had Mijndert Seldenrijk volkomen gelijk in, want telkens als de bakfiets weer langs kwam, dan waren de honden die een lel gekregen hadden extra fel, ongeacht wie de bakfiets bestuurde. Die honden herkenden de bakfiets, op den duur kende elke Eemnesser hond dat vervoermiddel.

Van die vijandschap tussen de honden van Eemnes en de bakfiets was ik min of meer de dupe. Toen ik enigszins tot wasdom was gekomen werd ik ook wel eens met de bakfiets naar Buitendijk gestuurd. Maar alle honden waren heel erg gebeten op die bakfiets. Het gevolg was dat ik elke keer met mijn benen omhoog moest om niet gebeten te worden, want ik was met die staaf lang niet zo behendig als Teun. Als er even geen hond was, dan trapte ik als een bezetene om voldoende vaart te hebben als de volgende hond zich aandiende en mijn benen dus weer omhoog moesten. De bakfiets was gelukkig een doortrapper, je kon ook met een been trappen. Maar de honden liepen vaak aan beide kanten.

Teun had nogal wat klanten in de heidehoek. In een van de laatste huizen van de Goyergracht woonde Toepoel. Toepoel was, wat ethiek van dieren betreft, zijn tijd ver vooruit. Hij bestudeerde het gedrag van dieren en, naar ik meen, was hij gespecialiseerd in honden. Teun bracht daar wekelijks boodschappen.

Teun Roodhart (1922-1981) op de bakfiets op de Wakkerendijk

Als je bij Toepoel wezen moest, dan brak er een oorverdovend lawaai uit: De honden van Toepoel kwamen je blaffend tegemoet en ze vergezelden je al blaffend naar de woning van Toepoel. Het was een hele meute die achter je aan kwam, want Toepoel had nogal wat honden.

Teun verblikte of verbloosde er niet van en Toepoel genoot zienderoge van zijn honden. "Het zou vreemd zijn en ook onnatuurlijk als die dieren niet zouden blaffen", sprak hij. In een ommezien had hij zijn honden stil. Elke week zat de hondenmepper Teun thee te lebben met de hondenkenner en hondenliefhebber Toepoel. Zo af en toe aaide Teun een hond, suggererend dat hij een grote dierenvriend was.

Chris Roothart

Alleen dit jaar nog voor guldens te koop

Verjaardagskalender	10,-
Pentekeningen Nicolaaskerk	1,-
Landkaartje Eemnes	1,-
Ansichtkaarten v.a.	1,50

De kerk in het midden	10,-
Rabobank-boek	15,-
Vrijheidsmonumenten	35,-
Krijgsgevangene bij de ondergrondse	10,-
Grootmoederstijd leden	25,-
niet leden	30,-
Het Eemland	25,-
Eemnes, geschiedenis en architectuur	34,50

Kwartaalboekjes HKE	
oude en nieuwe jaargangen, per exemplaar	10,-

<i>Voor de liefhebber</i>	
Ingebonden kwartaalboeken 1979-1992	400,-

Te verkrijgen tijdens de openingstijden van de Oudheidkamer